

УДК 657

Гаврилюк В.М.

Міністерство аграрної політики України

ПРИЙНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© *Гаврилюк В.М.*

Без належного інформаційного представлення галузевих особливостей аграрний сектор, як складова національної економіки, не може в повній мірі забезпечити збереження та примноження унікальних земельних та біологічних ресурсів, інвестиційної привабливості суб'єктів господарської діяльності і сільських територій, конкурентоспроможності національного аграрного виробництва в світовій господарській системі.

Тому, для вирішення існуючих проблем була розроблена Концепція розвитку системи бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України (далі – Концепція). З метою розробки Концепції при Мінагрополітики України була створена робоча група, до складу якої були включені представники Мінагрополітики України, Федерації аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України, ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН та провідні вчені аграрних ВУЗів України.

У кінці 2008 року проект Концепції був розглянутий та схвалений зборами Бюро Відділення аграрної економіки та земельних відносин Президії Української академії аграрних наук України.

3 лютого 2009 року рішенням Колегії Міністерства аграрної політики України була схвалена Концепція розвитку системи бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України.

Також, проект Концепції був представлений на III Всеукраїнському Конгресі бухгалтерів, який відбувся у місті Ялта у липні 2009 року, в якому прийняли участь близько тисячі бухгалтерів з усієї України.

Місія Концепції полягає у визначенні напрямів удосконалення галузевої системи бухгалтерського обліку та

звітності як ключового інформаційного інституту в забезпеченні конкурентоспроможності сільського господарства, вирішенні продовольчих, енергетичних та екологічних проблем, реалізації національних споживчих та соціальних інтересів в умовах участі в СОТ та запровадженні законодавства Європейського Союзу.

З метою забезпечення реалізації та запровадження Концепції передбачається здійснення заходів, які дадуть змогу підвищити статус бухгалтерських служб та удосконалити існуючу систему бухгалтерського обліку на підприємствах аграрного сектору.

Концепція спрямована на вирішення наступних проблем:

1. Необхідності відображення в бухгалтерському обліку унікального земельного, біологічного та інтелектуального капіталу вітчизняної аграрної галузі як природного ресурсу планетарного значення, національного багатства та господарського активу аграрних підприємств.

2. Необхідності посилення системи інформаційного забезпечення органів галузевого управління, що пов'язані із втратою бухгалтерським обліком позицій в галузевій інформаційній системі через законодавче ігнорування впливу галузевого обліку на формування методології обліку та звітності в агропромисловому виробництві.

3. Недостатності методологічних та методичних розробок із забезпечення економічної роботи на підприємствах аграрного сектору економіки, що включає:

- затвердження галузевих стандартів бухгалтерського обліку;
- посилення впливу на організацію управлінського обліку підприємств шляхом розробки і затвердження в нормативному порядку методологічних засад і єдиних методик відображення і аналізу економічної інформації;
- усунення на методологічному та методичному рівнях розбіжностей, які призводять до непорівнянності інформації про витрати, доходи, собівартість та фінансовий результат у бухгалтерській, податковій та статистичній звітності.

4. Невиправданого зменшення в системі управлінь агропромислового розвитку обласних та районних держадміністрацій чисельності служб бухгалтерського обліку, переорієнтації їх роботи переважно на забезпечення загальних процедур державного управління; недостатності фінансування

науково-методичного та інформаційно-консультативного забезпечення підприємств галузі, системи перепідготовки кадрів, що послаблює кадровий бухгалтерський потенціал галузі та не забезпечує здатність системи оперативно підвищувати професійність бухгалтерів та якість їх роботи.

Реалізація місії Концепції, полягає у виконанні чотирьох основоположних груп завдань:

- законодавчо-регуляторних;
- методологічних;
- методичних;
- формуванні професії.

Законодавчо-регуляторні завдання Концепції полягають у визначенні пріоритетних напрямків формування законодавчо-нормативних та організаційних передумов забезпечення ефективної державної політики щодо функціонування системи бухгалтерського обліку та звітності, що використовує грошовий вимірник, в аграрному секторі економіки.

Методологічні завдання Концепції передбачають щонайповніше врахування галузевої специфіки при удосконаленні методології бухгалтерського обліку через розробку галузевих стандартів, вдосконаленні норм вітчизняного бухгалтерського обліку у зв'язку з появою нових інституційних запитів з боку користувачів бухгалтерської інформації та посилення ролі галузевого регулювання в контексті удосконалення державного регулювання.

Методичні завдання Концепції полягають у науково-методичному забезпеченні втілення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших методологічних напрацювань через галузеві інструкції, методичні рекомендації, практичні посібники.

Завдання з формування професії полягають у формуванні інституту бухгалтерів як окремої професійної ланки через запровадження системи підвищення кваліфікації і сертифікації бухгалтерів, сприяння розвитку професійних бухгалтерських організацій, підвищення статусу бухгалтерів в системі галузевого управління та на підприємствах аграрного сектору економіки.

Результатом запровадження Концепції стане побудова цілісної системи управління бухгалтерським обліком в галузях аграрного сектору економіки, зорганізованої за принципом вертикалі управління, інтегрованої в систему державного регулювання обліку та звітності в Україні.

Функціонування системи повинно забезпечити дотримання і виконання таких визначальних для розвитку галузевого бухгалтерського обліку умов:

– Запити до бухгалтерського обліку в аграрній сфері будуть визначатись за узгодженням з центральним державним органом галузевого управління.

– Прийнята єдина облікова політика дозволить отримувати порівнянні звітні дані для їх подальшого використання при підготовці та прийнятті виважених і своєчасних управлінських рішень спрямованих на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки, сільських громад і територій.

– Дотримання методології ведення бухгалтерського обліку і складання звітності, закріплених в національних положеннях (стандартах) контролюватиметься вертикаллю бухгалтерських служб по системі Міністерства аграрної політики України, яке становитиме складову частину, пов'язану системоутворюючими зв'язками з органами законодавчої, виконавчої влади і професійних громадських об'єднань, відповідальних за розробку, затвердження і реалізацію державної облікової політики.

– Координація зусиль державних, наукових, освітніх закладів та професійних об'єднань забезпечать організаційно-методологічну основу вдосконалення бухгалтерського обліку і звітності з врахуванням пріоритетності національних та галузевих інтересів, вимог міжнародних стандартів і законодавства ЄС.

– Вдосконалена бухгалтерська звітність доповнена інформацією з відомчої аграрної статистики забезпечить підвищення якості інформаційного забезпечення управління аграрною сферою та відпрацювання ефективної аграрної політики.

– Система професійного навчання і сертифікації сприятиме зростанню фахового рівня та підвищенню суспільного статусу бухгалтера, його ролі в забезпеченні управлінні ефективним виробництвом аграрної продукції.

– Створена підсистема галузевого контролю та недержавного аудиту сприятиме підвищенню рівня економічної роботи на підприємствах аграрного сектору економіки та зростанню достовірності і прозорості економічної інформації.

З метою реалізації завдання Концепції щодо вдосконалення законодавчо-нормативної бази з бухгалтерського обліку та звітності в частині надання повноважень галузевим міністерствам нормативного впливу на методику бухгалтерського обліку в галузі, у робочу групу з питань внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яка створена при Комітеті з питань економічної політики Верховної ради України, включені фахівці Управління бухгалтерського обліку, звітності та ревізійної роботи Мінагрополітики України та Федерації аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України.

Одним із заходів виконання Концепції є вдосконалення системи підвищення кваліфікації та сертифікації бухгалтерів галузі. Введення норми про сертифікацію бухгалтерів, а особливо бухгалтерів сільськогосподарських підприємств вирішить існуючу проблему. Необхідно освоювати світові принципи професійної освіти з бухгалтерського обліку і фінансів, що здійснюється професійними громадськими об'єднаннями шляхом обов'язкового підвищення кваліфікації та сертифікації спеціалістів.

Для вирішення існуючої проблеми у 2008 році був створений Інститут обліку і фінансів при Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України, у якому бухгалтери агропромислових підприємств мають можливість удосконалювати свої професійні знання за галузевими програмами та отримувати сертифікати державного зразка, які відповідають вимогам Міжнародної федерації бухгалтерів:

– «Сертифікований професійний бухгалтер агропромислового виробництва» (CAPA);

– «Сертифікований професійний бухгалтер бюджетних установ» (CAPS);

– «Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер» (CIPA).

Сьогодні майже 1000 бухгалтерів агропромислових підприємств проходить навчання за зазначеними програмами та близько 200 із них вже отримали Сертифікати.

На сьогоднішній день, процесом навчання охоплені Київська, Черкаська, Луганська, Рівненська, Кіровоградська, Хмельницька, Чернігівська, Полтавська та Житомирська області.

Ще одним із завдань, яке має на меті вирішити Концепція - це вдосконалення системи методично-інформаційного забезпечення обліково-фінансової роботи на підприємствах АПК.

Вирішення даної проблеми повинно забезпечуватись перш за все розповсюдженням нових розробок методичного та нормативного характеру до облікових працівників через електронні засоби комунікацій, через проведення семінарів, навчань, тренінгів тощо.

Тому, для вирішення методологічного забезпечення обліку і звітності в галузі при Мінагрополітики функціонує Методична рада з питань бухгалтерського обліку при Мінагрополітики, яка була створена у 2006 році і яка скоординувала зусилля провідних науковців аграрної галузі, представників органів центральної та місцевої виконавчої влади та практикуючих бухгалтерів задля організації робіт з наукового, методичного та практичного забезпечення облікової політики в аграрному секторі економіки країни.

В реалізації організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах слід враховувати різноманіття організаційно-правових форм аграрних підприємств, їх розміри за земельними площами, чисельністю працюючих та обсягом виробництва.

На особливу увагу заслуговує вибір, обґрунтування та реалізація облікової політики, оскільки сезонність, багатогалузевість виробництва накладає свій відбиток на організацію обліку витрат, готової продукції, доходів та фінансових результатів. Специфіка сільського господарства також полягає у використанні специфічних засобів виробництва та предметів виробництва, які є біологічними активами. Сільськогосподарське виробництво передбачає управління трансформацією біологічних активів в сільськогосподарську

продукцію. Таке управління відрізняє сільське господарство від інших видів діяльності.

На даний час в Україні недостатньо приділено уваги питанню реформування системи первинного обліку, хоча первинна документація є основним джерелом інформації для формування показників в бухгалтерському, податковому, статистичному обліку та звітності.

На даному етапі ця проблема потребує негайного вирішення, оскільки підприємства використовують форми первинної документації, які розроблені ще за часів СРСР і які не відповідають сучасним умовам.

Методичною радою з питань бухгалтерського обліку при Мінагрополітики розроблені Альбоми первинних документів для сільськогосподарських підприємств з обліку основних засобів і інших необоротних активів, з обліку виробничих запасів та з обліку довгострокових та поточних біологічних активів, які затверджені відповідними наказами Мінагрополітики.

Робота по розробці та затвердженню форм первинних документів для сільськогосподарських підприємств триває і надалі.

З метою забезпечення єдиних методологічних принципів ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, наказом Мінагрополітики від 04.06.2009 № 390 затверджені спеціалізовані форми реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та Методичні рекомендації щодо їх застосування.

Найближчим часом планується розробити спеціалізовані форми реєстрів меморіально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств.

На етапі реформування економіки виникли розбіжності між показниками бухгалтерської (фінансової), статистичної та податкової звітності. Розбалансованість показників звітності виникла через неузгодженість між собою процесів запровадження в Україні бухгалтерського обліку і звітності за міжнародними стандартами, ринкових підходів до формування статистичної звітності та проведенням відособленої податкової політики. Тому постає питання вдосконалення системи аграрної звітності для забезпечення широкому колу сільськогосподарських товаровиробників прозорого ринкового середовища та поліпшення

інформування державних органів управління агропромисловим виробництвом та розробки дієвої аграрної політики. Останнє ставить на порядок денний питання уніфікації бухгалтерської, статистичної і податкової звітності.

Таким чином, в сучасних умовах господарювання доцільно розробити відомчу звітність, форми та об'єм якої необхідно розробити виходячи з потреб управління як галуззю в цілому, так і методологією обліку.

Однією з головних функцій Міністерства аграрної політики є ефективне управління державною власністю підприємств агропромислового комплексу. Останнє неможливо здійснювати без проведення аудиту діяльності цих підприємств. Організація такого аудиту має базуватися на нових методичних підходах, що враховують не тільки загальноприйняті норми та стандарти, але і галузеві особливості. Необхідно розробити науково обґрунтовану методику аудиторської перевірки та оформлення аудиторського висновку, стосовно специфіки виробництва та обліку підприємств АПК.

Введення спрощеної системи оподаткування в ряді підприємств (фіксований сільськогосподарський податок, єдиний податок), знизило стимулюючу функцію податкового контролю за веденням бухгалтерського обліку та формуванням показників у бухгалтерській звітності. Необґрунтована податкова політика призвела до того, що податковий облік для підприємств набув першочергового значення. Наслідком такої ситуації стає формальне ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Разом з тим, реформування бухгалтерського обліку в Україні ставить перед собою мету саме формування фінансової звітності таким чином, щоб вона достовірно показувала користувачам фактичний фінансовий стан та перспективи розвитку підприємства.

Допомогти у вирішенні цих та інших проблем галузі повинен аудит. Дослідження з організації бухгалтерського обслуговування підприємств АПК показали, що аудиторські служби мають направляти свою діяльність по роботі з підприємствами АПК на організацію інформаційно-консультативного забезпечення підприємств галузі.

Підприємства АПК в силу своєї специфіки та віддаленості від промислових центрів мають гостру потребу в інформаційно-методичному обслуговуванні.

Таким чином, вирішення цих основних питань та реалізація напрямків Концепції можливе лише на базі застосування прогресивних інформаційних технологій та широкого залучення до досліджень всіх наукових установ.